

PEDAGOGISCH DOSSIER VOOR SCHOLEN.

HET FORT VAN LONCIN.

VOORGESCHIEDENIS:

In 1814 moest Napoleon I aftreden en de overwinnende landen besloten tijdens het Congres van Wenen in 1815 om de oude Spaanse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik bij Holland te voegen, destijds bestuurd door Koning Willem I.

In 1830 vindt de Belgische revolutie plaats en wil men de onafhankelijkheid van België. Men wil zich afscheuren van de Nederlanden, bestuurd door Koning Willem I.

De onafhankelijkheid van België wordt goedgekeurd door de Europese machten zoals Engeland, Frankrijk, Pruisen en Rusland, op voorwaarde dat België neutraal blijft. België zal geen oorlog voeren en haar grondgebied zal onschendbaar blijven. (Deze doelstelling was door de machtige mogendheden erop gericht de haven van Antwerpen niet in één van hen handen te laten vallen)

Zich sterk voelend in haar neutraliteit zal het jonge België zich vooral toespitsen op de industriële ontwikkeling. Het is de periode van de industriële revolutie. Deze revolutie is ontstaan in Engeland dankzij belangrijke uitvindingen, zoals elektriciteit, de ontploffingsmotor, de stoommachine, de spoorwegen,...

België heeft het geluk om twee industriële bekkens te bezitten, direct verbonden met de steenkoolmijnen, die zich manifesteren in deze industriële revolutie en deze zullen, aan het einde van de 19de eeuw één van de belangrijkste industriële krachten worden in de wereld.

BESLISSING OM FORTEN TE BOUWEN.

Ondanks de neutraliteit, die België geniet, is Koning Leopold II, die regeerde van 1865 tot aan zijn dood in 1909, ongerust. Frankrijk en Pruisen hebben tegen elkaar oorlog gevoerd in 1870. Het Franse leger heeft gecapituleerd toen het ingesloten werd in de stad Sedan, dichtbij de Belgische grens. Wat zou er gebeurd zijn indien het Franse leger de Belgische grens zou hebben overgestoken?

Ten gevolge van deze ongerustheid, besluit de Belgische regering om 3 maatregelen te treffen:

- 1) Modernisatie van het legermaterieel, dat zich nog steeds in de staat van het Empire-tijdperk bevindt, namelijk 60 jaar geleden.
- 2) Verhoging van het aantal militairen via de invoering van de legerdienst. De opgeroepen zullen aangeduid worden door lottrekking. Waar nodig kan een opgeroepene zich laten vervangen door een andere, die hiervoor beloond wordt. (in de meeste gevallen door hem te betalen)

3) De bouw van 3 fortengordels. Om de neutraliteit te waarborgen werd er één fortengordel aangelegd in Namen tegenover Frankrijk, de tweede in Luik tegenover Duitsland en uiteindelijk een derde rond Antwerpen.

De bouw en aanleg van deze 3 fortengordels werden toevertrouwd aan de Belgische generaal Brialmont, een uitstekend militair ingenieur met een wereldreputatie wat betreft fortificatie.

DE VERSTERKTE FORTENGORDEL ROND LUIK.

De versterkte gordel rond Luik, waarover we het hier speciaal zullen hebben, bestaat uit 12 forten: Flémalle, Hollogne, Loncin, Lantin, Liers en Pontisse op de linkeroever van de Maas. Evegnée, Barchon, Fléron, Chaudfontaine, Embourg en Bonnelles op de rechteroever van de Maas.

Generaal Brialmont wenste nog de constructie van een 13de fort in Lixhe, dichtbij de Nederlandse grens, om hier de oversteek van de Maas tegen te gaan, maar de regering weigerde vooral om budgetaire redenen.

Alle forten werden tegelijkertijd gebouwd en de werken namen 3 jaar in beslag, namelijk van 1888 tot 1891.

Deze forten, die zich half onder de grond bevonden (men maakte eerst een grote kuil, men goot het beton en men bedekte alles met aarde tot de koepels van de kanonnen juist boven de grond uitstaken, met de bedoeling dat de vijandelijke artillerie deze niet kon raken) waren gebouwd uit beton. Spijtig genoeg had men geen gewapend beton gebruikt (geen ijzeren staven in het pas gegoten beton).

Brialmont ging ervan uit om deze forten rondom de stad te bouwen. Nooit zou de vijand de forten kunnen beschieten langs achteren. De vijand zou zijn kanonnen aan de binnenzijde van de fortengordel moeten plaatsen. Generaal Brialmont zou zijn zwakke punten van zijn forten en zijn munitieopslagruimten, waarin de munitie voor de kanonnen lag, zó strategisch mogelijk inbouwen. De dikte van het beton van de forten werd zo berekend door middel van de proeven die men had gedaan met obussen van $\varnothing 21$ cm (21 cm was de diameter van een obus), afgevuurd door kanonnières.

De forten werden bewapend met de beste kanonnen uit die tijd, dwz. kanonnen van 12, 15 en 21 cm diameter. De verdediging dichtbij het fort werd verzekerd door kanonnen, die kogels konden afvuren van $\varnothing 5,7$ cm.

De inrichting van de forten was goed uitgedokterd voor deze periode. Ze hadden de allernieuwste voorzieningen die voor die tijd nog maar weinig in zwang waren, zoals riolering, douches en electriciteit. Generaal Brialmont had nochtans bepaalde aspecten voor het comfort van zijn soldaten over het hoofd gezien. Er bestond geen ondergrondse verbinding tussen de belangrijke leefruimten (keuken, bakkerij, slagerij, levensmiddelenruimte) en de plaatsen, waar de gevechten

zouden plaatsvinden. De soldaten konden zich niet fatsoenlijk voeden tijdens de gevechten en de vijandelijke artillerie. Ook bevonden de toiletten zich in de buitenste gordel en onbereikbaar voor het grootste deel van de manschappen in geval van bombardement. (Loncin was een uitzondering, omdat hier 2 toilettenzalen zich bevonden in de binnenste gordel).

Maar hoe losten de soldaten dit probleem op? Zij gebruikten emmers, die zich in de verschillende lokalen bevonden. (gegroet stank!)

DE MAAND AUGUSTUS 1914.

Na de moordaanslag op de Aartshertog Ferdinand van Oostenrijk einde juni 1914 door Vittorio Principe, laaiden de gemoederen op in Europa. De verschillende Europese strijdmachten bestookten elkaar op diplomatieke wijze; Oostenrijk bedreigde Servië, Rusland sprong deze laatste ter hulp door zich op te gooien als verdediger in geval van oorlog, Duitsland mengde zich in de situatie door te beweren dat ze de bondgenoot van Oostenrijk was, terwijl Frankrijk iedereen eraan herinnerde dat ze verbonden was met Rusland.

Aan deze verhoging van het spanningsveld kwam een einde door de oorlogsverklaring tussen Frankrijk en Duitsland en de invasie van de Duitsers in België, stoelend op het vijftien jaar oude invasieplan, opgesteld door Generaal von Schlieffen.

Dit plan bestond erin om de Franse troepen in te sluiten door de Duitse troepen, gelegd in de Elzas en Lotharingen en deze, die uit België kwamen, door de neutraliteit van België te schenden, maar hierdoor voor een verrassingsaanval zorgde.

Belangrijk is dat de Belgische regering geweigerd heeft om de Duitse troepen vrije doorgang te verlenen op ons grondgebied.

Het Duitse plan was eenvoudig. Het volstond om de versterkte fortengordels van Namen (door het Duitse leger) en Luik (door het 1ste Duitse leger) te vernietigen en zo snel mogelijk de Franse troepen te ontmoeten, die zich niet verwachtten aan een aanval uit België.

Voor Luik doemden er moeilijkheden op die niet voorzien waren. De Duitsers dachten, gezien hun idee over de barslechte situatie van het Belgische leger, dat ze weinig weerstand zouden ondervinden.

In de nacht van 5-6 augustus drongen de Belgische troepen de artillerie van de Duitsers terug en brachten ze zware verliezen toe (Slag bij Rabosée, Sart-Tilman).

Vanaf de 4de augustus, 's morgens, had Commandant Naessens, de Commandant van het fort, 550 soldaten van zijn garnizoen bijeen gebracht om hen het begin van de oorlog te melden. Deze 550 soldaten zwoeren de eed zich nooit te zullen overgeven.

Op 6 augustus gaf Generaal Leman, die militair overste was van Luik, het bevel om de Belgische infanterie richting Brussel te zenden (deze bevond zich tussen de forten, nadat er een aanval was geweest op zijn hoofdkwartier in Luik). Hijzelf vluchtte naar het Fort van Loncin.

Nu waren de forten niet meer verdedigd door de tussenliggende Belgische infanterie en waren ze meer kwetsbaar. De Duitsers infiltrerden overal in Luik en namen de beste uitzichtspunten in om de forten te bespieden (klokkentorens, torens, terrils, ...) Hierdoor verloren de forten meer van hun onzichtbaarheid. De Duitsers voerden ook zwaarder geschut aan de volgende dagen.

Op 8 augustus geeft het Fort van Barchon zich over, de 11de augustus Evégnée. De 13de augustus is het de beurt aan de Forten van Chaudfontaine, Embourg en Pontisse. De 14de augustus komen de Forten van Liers en Fléron aan de beurt..

Niets belet de Duitse troepen om hun kanonnen in het centrum van Luik te plaatsen en op de achterzijde van het Fort van Loncin te vuren.

Op 15 augustus, tijdens het eerste deel van de dag, capituleren de Forten van Bonnelles en Lantin.

Omstreeks 17u30 ontploffen de 12 ton poeder (buskruit in het munitiedepot in de rechterzijde van het Fort van Loncin). Tijdens deze ontploffing worden 350 van de 550 verdedigers van het Fort verpletterd door de betonnen brokstukken. Zij hadden hun eed gezworen: "Wij zullen ons nooit overgeven!"

Om zich meester te maken van het Fort hadden de Duitsers gebruik gemaakt van hun geheime wapen uit 1914, dat ze in feite hadden willen gebruiken tegen de Franse troepen, namelijk een kanon met een kaliber met $\varnothing 42$ cm en met een onwaarschijnlijke vuurkracht. Ze waren natuurlijk veel sterker dan de kanonnen van het Fort, die men 25 jaar ervoor had laten testen op beton.

Deze enorme kanonnen van $\varnothing 42$ cm, zo groot als een huis zullen de geschiedenis trotseren onder de naam "Dikke Bertha", genoemd naar één van de dochters van Krupp; hij had de gewoonte om al zijn kanonnen de voornaam van één van zijn familieleden te geven.

De 16de augustus, 's morgens, eindigt de strijd door de overgave van de Forten van Flémalle en Hollogne.

De Duitsers vieren hun overwinning, maar tot welke prijs?

Zware verliezen van haar infanterie en 12 dagen verloren tegenover de Fransen.

Het verrassingselement is verloren gegaan en erger nog, de Fransen hebben de kans gekregen hun troepen richting Parijs te sturen om later de Slag bij de Marne te voeren en zo de Duitse opmars naar Parijs definitief te stoppen. Het is door dit feit dat Edouard Herriot, de 1ste Minister van Frankrijk, die een bezoek heeft gebracht aan het Fort van Loncin, verklaarde: "Hier rusten de eerste overwinnaars van de Slag bij de Marne".

HET FORT VAN LONCIN VAN 1914 TOT HEDEN.

Het Fort van Loncin heeft als necropool de wereld gesymboliseerd hoe de Slag bij Luik en de heldenmoed van het kleine België tegenover de wrede Duitsers is gebeurd.

Dit in gedachte, heeft het Fort talrijke belangrijke bezoekers mogen verwelkomen tijdens het interbellum, waaronder Maarschalk Joffre, Pétain, de Franse President Lebrun, de Koning van Italië, de Prins van Japan Hirohito,...

Het Fort van Loncin, dat aan de Staat toebehoorde, heeft altijd een bewaker gekend sinds 1920, wat natuurlijk inhield dat de kans op plundering kleiner was dan in andere forten. Tijdens de jaren 30 werd er geen herbewapening voorzien en dat wil zeggen dat het Fort er nog hetzelfde uitziet als in 1914. De natuur heeft natuurlijk zijn werk gedaan en heeft van het Fort een groene plek gemaakt met een uitzonderlijke wilde plantenfauna.

Sinds het jaar 1920 realiseerden de eerste bewakers van het Fort, nl. de familie Legrand, mogelijkheden om begeleide bezoeken te organiseren voor de belangrijkste bezoekers. Vanaf 1980 behaalde het Fort zijn doelstelling een oord van herinnering te worden voor de huidige en toekomstige generaties.

Langzaam aan werd er een museum opgebouwd met uitzonderlijke stukken:

- een echte rariteit is bijvoorbeeld de militaire kar om de mitrailleur te vervoeren uit 1914, bedoeld om deze door honden te laten voort trekken of nog meer, de elektrische zoeklamp van het Fort
- een emotionele waarde is het portret van een Luikse soldaat, die pas aankomt in het Fort voor zijn militaire dienst en weigert terug naar huis te keren uit angst om als lafaard te worden uitgemaakt en zijn familie te ontzorgen. Vandaag rust hij nog steeds onder de ruïnes van het Fort.
- het ludieke karakter markeren de talrijke schaalmodellen over de topologie van het Fort of nog de hele Slag bij Luik.

Sinds 2008 heeft het Fort een scenografische rondleiding met de bedoeling de bezoeker in de huid van een Belgisch soldaat te laten kruipen vanaf de mobilisatie in juli 1914 tot zijn aanmelding in het Fort om zijn legerdienst te volmaken.

Het bezoek aan het Fort wil duidelijk aantonen:

- het absurde van oorlogsvoering.
- dat voor onze vrijheden en onze aangeboren rechten die we
- momenteel genieten, anderen hebben moeten strijden.
- wat het leven van een soldaat moet geweest zijn tijdens de oorlog, zijn gevoelens en zijn angsten en de hoop om zijn naasten nog ooit terug te zien.

BESCHRIJVING VAN EEN BEZOEK AAN HET FORT VAN LONCIN.

Bezoek van het museum.

Hier kan men door verschillende schaalmodellen ontdekken hoe het Fort eruit zag voor de explosie in de maand augustus 1914 en zich een beeld vormen welke impact dit drama op deze plaats gehad heeft.

Bezoek van het Fort.

- Het dagelijkse leven in een Fort.

Een eerste gedeelte van het bezoek richt onze aandacht op het dagelijkse leven van de jonge mannen,opgeroepen om tijdens deze periode hun legerdienst te doen in een fort van de versterkte fortengordel rond Luik.

Zo kan je de douches,de toiletten,de wasruimtes,waar hun linnen gewassen werd,de cellen van het Fort,de kamers,waar de soldaten logeerden en de mess van de onderofficieren ontdekken.

- Het dagelijkse leven in afwachting van de oorlog.

Hier ontdekken we via de briefwisseling van de soldaten,de angst van deze jonge jongens,die zich afvroegen wanneer ze terug naar hun familie zouden kunnen terugkeren,maar ook de vastberadenheid om hun land te verdedigen en de vrijheden,die hun dierbaar waren.

- DE OORLOG,ZIJN ANGSTEN EN GRUWEL.

De bezoeker wordt ondergedompeld in de belevenissen van de maand augustus 1914:

- hij ondergaat de helse bombardementen,die zo goed en zo kwaad mogelijk door het Fort worden opgevangen.
- hij zal de kamer van Generaal Leman kunnen bezichtigen,waar deze zich verdiept over het verloop van de strijd(digitale reconstructie).
- de werking van een geschutskoepel van het Fort wordt via verschillende plasmaschermen getoond.
- hij maakt de explosie van het Fort mee onder de levendige vorm van geluid.
- hij kan de chaos ontdekken,die de explosie op 15 augustus 1914 heeft teweeggebracht.
- hij krijgt een beeld van de immense krater die de explosie gemaakt heeft.

- hij merkt de geschutskoepels van meer dan 40 ton zwaar, die omgeblazen werden als een gewone kurk.
- hij kan het monument, vol expressie, bewonderen, dat uit de grond waaronder de verzamelplaats ligt en waarin de 250 soldaten het leven lieten, omhoog reikt.
- in het spitse gedeelte van het Fort kan hij de crypte bezoeken (herbouwd in 1921) waar zich de lichamen bevinden van 69 soldaten.

- DE HOOP.

Wanneer men de crypte verlaat, kan men de verschillende didactische panelen doorlopen, waarop de wreedheid van de Mens in afgebeeld werd.

Nooit meer oorlog, maar 40/45, de concentratiekampen, Viëtnam, Rwanda, maar ook de opbouw van Europa en 75 jaar zonder nieuwe oorlogen.
